

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 1. ISSN 2307-2105

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.75>

УДК 657.471:657.6:656.13

М. В. Єрмолаєва,

*к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0469-0435>*

Т. Б. Прийдак,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9257-0419>*

Т. В. Мокієнко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1344-4981>*

О. В. Лега,

*к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0989-8000>*

Л. В. Яловега,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5351-545X>*

**РЕМОНТ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ,
КОНТРОЛЮ ТА ЗВІТНОСТІ**

M. Yermolaieva,

*PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University*

T. Priydak,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University*

T. Mokiienko,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University*

O. Leha,

*PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University*

L. Yloveha,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University*

REPAIR OF NON-CURRENT ASSETS AT MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES: CURRENT ISSUES IN THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING, CONTROL, AND REPORTING

У статті досліджено актуальні питання організації бухгалтерського обліку, контролю та звітності ремонтів, модернізації й інших поліпшень необоротних активів на автотранспортних підприємствах. Обґрунтовано, що ефективність використання рухомого складу значною мірою залежить від своєчасності та якості ремонтно-відновлювальних робіт і коректного облікового та документального їх супроводу. Акцентовано на проблемах нормативної невизначеності та відсутності уніфікованих критеріїв розмежування поточних і капітальних витрат, що зумовлює ризики спотворення фінансових результатів і зниження порівнянності звітності. Проаналізовано підходи НП(С)БО 7 і МСБО (IAS) 16 до капіталізації витрат

і ролі професійного судження бухгалтера. Розкрито значення внутрішнього контролю, документального оформлення та облікової політики в забезпеченні достовірності інформації про ремонти необоротних активів.

The article examines problematic aspects of the regulatory framework governing the accounting treatment of repairs, modernization, and improvements of fixed assets in the context of harmonizing Ukraine's national accounting regulations (standards) with the requirements of International Financial Reporting Standards. It is highlighted that the absence of clear criteria for distinguishing between current repairs and capital improvements in domestic regulation leads to subjectivity in accounting judgments, reduces the comparability of financial statements, and complicates the assessment of the efficiency of non-current asset utilization, particularly at motor transport enterprises.

The provisions of NAS (UAS) 7, "Property, Plant and Equipment," and IAS 16, "Property, Plant and Equipment," are analyzed from the perspectives of approaches to cost capitalization, the role of professional judgment, revision of useful lives, and disclosure requirements in financial statements. It is demonstrated that international standards are based on the principle of the economic substance of transactions and provide greater flexibility in accounting decision-making compared to the more formalized national approach.

Considerable attention is paid to the organization of documentary support for repairs of fixed assets, the systematization of the repair process stages, and the identification of primary documents that serve as the information base for accounting, analysis, and internal control. The content and significance of internal control over fixed asset repairs are disclosed, specifically including control over compliance with approved plans and budgets, the completeness and reliability of primary documents, the timeliness and quality of repair work, as well as the correct classification of expenditures as either current or capital. The role of the enterprise's accounting policy in shaping control procedures and defining analytical attributes for accounting for repair costs is emphasized.

The expediency of a comprehensive integration of accounting and control functions is substantiated in order to enhance the transparency of information on the condition of non-current assets, ensure the reliability of financial statements, and support effective managerial decision-making. The research findings can be used to enhance the accounting and control framework for repairs and improvements of fixed assets, as well as to integrate international approaches into domestic accounting practice.

Ключові слова: *автотранспортні підприємства, необоротні активи, основні засоби, ремонт, капіталізація, модернізація, реконструкція, облікова політика, внутрішній контроль, фінансова звітність.*

Keywords: *motor transport enterprises, non-current assets, property, plant and equipment, repairs, capitalization, modernization, reconstruction, accounting policy, internal control, financial reporting.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Діяльність будь-якого підприємства неможлива без використання основних засобів, які формують матеріально-технічну базу виробництва та становлять ключовий елемент ресурсного потенціалу. Для автотранспортних підприємств ця теза має особливе значення, оскільки рухомий склад (вантажні автомобілі, автобуси, спеціалізовані транспортні засоби, причеи та напівпричеи), а також виробнича інфраструктура (ремонтні бокси, обладнання СТО, діагностичні стенди) формують основу надання транспортних послуг і безпосередньо впливають на безпеку перевезень, регулярність рейсів та рівень експлуатаційних витрат. Водночас, ефективність їх використання значною мірою залежить від своєчасного і якісного ремонту, модернізації, реконструкції та правильного облікового супроводу цих процесів. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах методологічної незавершеності нормативної бази бухгалтерського обліку, що потребує адаптації до

специфіки галузей та реальних потреб підприємств. Додатковим викликом є реформування податкової системи, що вимагає гармонізації підходів бухгалтерського та податкового обліку до операцій, пов'язаних із поліпшенням основних засобів.

Однією з найскладніших ділянок обліку залишається організація процесів ремонту та модернізації основних засобів, а також їх правильне документальне та облікове відображення. Правильно побудований облік цих операцій дозволяє підвищити ефективність використання машин, обладнання та інших засобів праці, а також забезпечити достовірність фінансової інформації.

Рациональна побудова обліку ремонту та модернізації основних засобів на підприємстві має передбачати:

- чітке документальне оформлення і своєчасне відображення в облікових регістрах надходження, переміщення, ліквідації та вибуття основних засобів;
- систематичний контроль за збереженням та технічним станом кожного об'єкта основних засобів;
- документальне підтвердження технічного стану та фактів експлуатації рухомого складу з урахуванням пробігу, мотогодин, маршрутів і умов використання транспортних засобів, що є важливим для обґрунтування ремонтних робіт та їх класифікації у бухгалтерському обліку автотранспортного підприємства;
- обґрунтоване та своєчасне нарахування амортизації;
- коректне відображення витрат на ремонт, реконструкцію, модернізацію чи інші види поліпшення основних засобів у системі рахунків бухгалтерського обліку;
- ефективне управління основними засобами з урахуванням потреб їх технічного оновлення та відновлення;
- аналіз економічних і правових наслідків операцій з придбання, ремонту, модернізації, реконструкції чи ліквідації основних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи проблемні питання обліку ремонтів та модернізації необоротних активів, в першу чергу виникає необхідність розуміння ключових термінів для їх правильного відображення в системі рахунків бухгалтерського обліку. На автотранспортних підприємствах складність такої класифікації посилюється специфікою експлуатації рухомого складу, залежністю технічного стану від інтенсивності пробігу, сезонності перевезень, умов дорожнього покриття та режимів навантаження, що зумовлює потребу в чітких внутрішніх критеріях розмежування ремонтів і поліпшень.

Так, Ю. Перетятко наголошує на тому, що нормативні документи, які регламентують методологію обліку ремонтів основних засобів, дотепер не мають чіткого визначення сутності категорій «поточний ремонт» та «капітальний ремонт», що ускладнює роботу бухгалтера при відображенні в обліку відповідних витрат і викликає можливість різних підходів у різних облікових працівників.

Автор пропонує власне тлумачення сутності зазначених економічних категорій, з внесенням змін до Методичних рекомендацій з обліку основних засобів, що на його думку сприятиме більш точному відображенню в обліку витрат, пов'язаних із проведення ремонтних робіт і, відповідно, формуванню їх собівартості для потреб фінансової звітності [9].

О. Коба та Є. Колесник також наголошують на тому, що науковці дотепер мають різні погляди на сутність категорії «ремонт основних засобів» і навколо цього точиться наукова дискусія. Крім того, автори наголошують на необхідності вдосконалення аналітичного обліку ремонтів основних засобів, вказуючи в облікових регістрах дані щодо джерел походження об'єктів, груп об'єктів, видів та способів проведення ремонтних робіт. Це на думку авторів дозволить приймати правильні рішення щодо віднесення витрат на об'єкти обліку і формування собівартості ремонтних робіт [4].

Я. Ізмайлов, І. Єгорова та О. Морозюк звертають увагу на низку проблемних питань в обліку ремонтів та модернізації основних засобів, які

потребують вивченню та вдосконаленню. Зокрема автори наголошують на необхідності оновлення нормативної бази в контексті більш точного тлумачення сутності категорії «поліпшення основних засобів», осучаснення форм первинних документів, якими оформлюють процеси поліпшення основних засобів, вдосконаленні методики аналітичного обліку поліпшень на рахунку 15 [3].

Дискусійними дотепер залишаються питання класифікації та обліку витрат, які пов'язані з проведенням ремонтів, реконструкцій та модернізації необоротних активів. Н. Гавриленко наголошує на важливості правильної класифікації витрат на проведення поточних і капітальних ремонтів основних засобів. Для цього автор пропонує на підприємстві створювати спеціальну комісію, до функцій якої входитиме оцінка стану об'єктів, що потребують ремонту і визначення до якої саме категорії відносити витрати на проведення ремонту. Це, на думку автора, допоможе запобігти завищенню витрат на поточні ремонти основних засобів, які в свою чергу можуть суттєво вплинути на рівень собівартості продукції або послуг і, відповідно, на оподаткування підприємства [1].

Ю. Скорнякова наголошує на певній суперечливості віднесення витрат на ремонт основних засобів до капітальних та поточних. Автор зазначає, що розмежування витрат на поточні та капітальні може суттєво вплинути на оподаткування підприємства, формування показників фінансової звітності і, в кінцевому підсумку, спровокувати конфлікти підприємства з податковими органами. На думку автора, необхідні зміни у нормативних документах, зокрема у Податковому Кодексі України, згідно якого слід передбачити можливість платника податків включати витрати на ремонт, реконструкцію та модернізацію основних засобів у розмірі не більше 25 % суми нарахованої амортизації цих об'єктів. Крім того, автор вважає. Що підприємство повинно самостійно визначати вартісну межу поточних і капітальних ремонтів [11].

Л. Лігоненко та Л. Неверська розглядають проблемні аспекти модернізації основних засобів, що мають місце в Україні. Автори

наголошують на тому, що сучасний бізнес розуміє необхідність проведення саме модернізації необоротних активів, що є позитивним. Тому пропонується застосовувати проектний підхід до вирішення питань модернізації основних засобів. Ключовою проблемою автори вбачають у необхідності пошуку коштів на проведення модернізації. Джерелами таких коштів можуть слугувати накопичена амортизація, виручка від продажу непотрібних об'єктів, залучення коштів у вигляді кредитів або лізингу [5].

Ми погоджуємося з багатьма тезами сучасних науковців і вважаємо необхідним в першу чергу визначитись з трактуванням сутності категорій «ремонт», «поліпшення», «модернізація», що допоможе більш правильно відображати витрати в бухгалтерському обліку. Виходячи з зазначеного, пропонуємо наступні тлумачення сутності категорій.

Поліпшення - це будь-які дії щодо удосконалення або доповнення об'єкта основних засобів, що призводять до зростання його вартості, підвищення ефективності експлуатації або покращення умов функціонування, без зміни основного функціонального призначення.

Поточний ремонт основних засобів - це сукупність планових профілактичних і незначних ремонтно-відновлювальних заходів, спрямованих на забезпечення безперебійної роботи об'єкта, запобігання зносу та усунення дрібних пошкоджень, без внесення конструктивних змін.

Капітальний ремонт основних засобів - це комплекс відновлювальних робіт, що передбачає заміну або суттєве відновлення зношених вузлів, деталей та конструктивних елементів з метою забезпечення подальшого використання об'єкта за первісним призначенням і подовження строку його експлуатації без зміни техніко-економічних характеристик.

Модернізація основних засобів - це процес технічного або функціонального вдосконалення основних засобів, що здійснюється шляхом упровадження нових технічних рішень, удосконалення окремих елементів або вузлів, у результаті чого підвищується продуктивність, розширюється функціонал або покращуються техніко-економічні показники об'єкта.

Реконструкція - це глибока перебудова або переоснащення основних засобів, яка включає зміну функціонального призначення, планувальних, конструктивних або технологічних рішень об'єкта з метою підвищення ефективності його використання або адаптації до нових виробничих умов.

Для цілей бухгалтерського обліку на автотранспортних підприємствах наведені категорії доцільно застосовувати з урахуванням того, що значна частина робіт із відновлення працездатності рухомого складу (заміна агрегатів і вузлів, відновлення елементів ходової частини, ремонти гальмівної системи, кузовні роботи, заміна шин та акумуляторних батарей, відновлення паливної апаратури) може мати різний обліковий режим залежно від того, чи призводять такі заходи до збільшення очікуваних майбутніх економічних вигод, подовження строку корисного використання або підвищення техніко-економічних показників транспортного засобу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення теоретико-методологічних засад організації обліку ремонту та модернізації основних засобів та розробка практичних рекомендацій з вдосконалення методики облікового відображення процесів якісних змін основних засобів підприємства, що забезпечить їх ефективне функціонування на інвестиційно-інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри значну увагу науковців до питань відображення ремонтів і модернізації основних засобів, проблемним залишається нормативно-правове регулювання цих операцій, зокрема у частині гармонізації вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Невизначеність у трактуванні меж між поточним ремонтом, поліпшенням і модернізацією, а також відмінності у підходах до капіталізації витрат зумовлюють складнощі в обліковій практиці підприємств. Для автотранспортних підприємств наслідки таких відмінностей є особливо відчутними, оскільки неправильна класифікація витрат на ремонти рухомого складу впливає не лише на показники фінансової

звітності, а й на калькуляцію собівартості автоперевезень, визначення тарифів, оцінку рентабельності маршрутів і рівень простоїв транспортних засобів у ремонті. Саме тому подальшого дослідження потребує порівняльний аналіз нормативних положень, їх впливу на облікову політику підприємства та можливості практичної адаптації міжнародних підходів у вітчизняній системі обліку.

Система нормативно-правового регулювання обліку операцій з основними засобами в Україні формально є багаторівневою, взаємопов'язаною та спрямованою на забезпечення методологічної єдності облікових підходів. Вона охоплює три рівні регламентації: перший (верхній) рівень - законодавчі акти, які визначають загальні правові принципи ведення бухгалтерського обліку; другий (середній рівень) – національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та методичні рекомендації; третій (нижній рівень) - внутрішні регламенти підприємства, зокрема наказ про облікову політику, що забезпечують практичну реалізацію встановлених вимог.

Однак, попри формальну узгодженість, проблемним залишається питання практичної гармонізації національних П(С)БО з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Розбіжності у тлумаченні понять «ремонт», «поліпшення» та «модернізація» ускладнюють відокремлення поточних витрат від капітальних інвестицій, що безпосередньо впливає на достовірність фінансових результатів і структуру активів підприємства.

Для правильного відображення витрат на утримання, відновлення та поліпшення основних засобів у бухгалтерському обліку принципове значення має чітке розмежування понять технічного огляду, технічного обслуговування, поточного та капітального ремонту. Від характеру виконаних робіт залежить порядок документування, вибір облікових рахунків і вплив понесених витрат на фінансові результати діяльності підприємства.

Поточний ремонт		
Поточний ремонт – ремонт, який виконується для забезпечення або відновлення роботоздатності виробу і полягає в заміні і (або) відновленні окремих частин (може виконуватись заявочно або за результатами діагностування агрегатним, знеособленим та іншими методами)		
підтримка об'єкта в робочому стані		
Технічний огляд основних засобів	Технічне обслуговування основних засобів	Ремонт
діагностування об'єкту виробництва з метою виявлення його відповідності встановленим інструкціям, технологічним картам, вимогам законодавства та встановлення можливості чи неможливості використання даного об'єкта, умов та строків його експлуатації	комплекс операцій чи операція щодо підтримки роботоздатності або справності виробу під час використання за призначенням, зберігання та транспортування	комплекс операцій щодо відновлення справності або роботоздатності виробів та відновлення ресурсів виробів чи їх складових частин
Суми витрат, що здійснюються для підтримання основних засобів в робочому стані (ремонт і технічне обслуговування), включаються до складу витрат періоду, в якому було виконано ремонтні роботи		
Капітальний ремонт		
Капітальний ремонт – ремонт, який виконується для відновлення справності та повного або близького до повного відновлення ресурсу виробу із заміною чи відновленням будь-яких частин, у тому числі базових.		
без збільшення майбутніх економічних вигід та зміни корисності ОЗ	із збільшення майбутніх економічних вигід та зміна корисності ОЗ; капіталізація	

Рис. 1. Класифікація та облікові підходи до поточного і капітального ремонту основних засобів

Особливо актуальним таке розмежування є для автотранспортних підприємств, де регулярне діагностування, обслуговування та ремонт рухомого складу мають безпосередній вплив на безпеку перевезень, безперервність експлуатації та формування собівартості транспортних послуг. У зв'язку з цим доцільно систематизувати сутність поточного і капітального ремонту, а також визначити їх відмінності з позиції економічного змісту та облікового відображення.

Основним нормативним документом, який регулює порядок ведення бухгалтерського обліку операцій з основними засобами, є НП(С)БО 7 «Основні засоби». Відповідно до пункту 4 цього стандарту, основні засоби визначаються як матеріальні активи, що використовуються підприємством у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг або для адміністративних потреб, і мають строк корисного використання понад один рік.

Ключові положення НП(С)БО 7 встановлюють не лише порядок визнання й оцінки основних засобів, а й правила обліку їх поліпшення. Так, відповідно до пункту 8, первісна вартість об'єкта збільшується на суму

витрат, пов'язаних із модернізацією, модифікацією, добудовою, дообладнанням чи реконструкцією, якщо такі заходи сприяють зростанню майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання активу. Саме це положення є базовим для розмежування між поточними витратами (що визнаються витратами звітного періоду) і капітальними інвестиціями, які підлягають капіталізації [8].

У процесі здійснення робіт із поліпшення основних засобів витрати тимчасово обліковуються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції», а після завершення робіт - переносяться на рахунок 10 «Основні засоби» як збільшення вартості об'єктів. Після капіталізації підприємство має переглянути строк корисного використання та метод амортизації активу (п. 25, 29 НП(С)БО 7), якщо модернізація істотно вплинула на його технічні характеристики або строк служби.

Разом з тим, у чинних нормативних актах відсутні чіткі критерії визначення меж між ремонтом та поліпшенням, що створює ризики суб'єктивного трактування бухгалтером господарських операцій. Це призводить до відмінностей у відображенні подібних операцій на різних підприємствах, ускладнює порівнянність звітності та спотворює аналітичні показники ефективності використання основних засобів.

Для підприємств, що звітують за міжнародними стандартами, застосовується МСБО 16 «Основні засоби», який визначає подібні принципи визнання, оцінки, амортизації та поліпшення активів. Водночас МСБО 16 чіткіше розмежовує витрати, що підлягають капіталізації, від тих, які слід визнавати витратами періоду, наголошуючи на критеріях зростання майбутніх економічних вигод і достовірної оцінки результату поліпшення [7].

Т. Прийдак, С. Тютюнник та співавтори наголошують на актуальності гармонізації міжнародних та національних стандартів обліку для забезпечення надання об'єктивної інформації про стан необоротних активів та фінансові результати діяльності підприємства [10].

Порівняння положень НП(С)БО 7 та МСБО 16 (табл. 1) - засвідчує те, що попри спільну мету - достовірне відображення вартості основних засобів і

результатів їх поліпшення, підходи до визнання та оцінки витрат істотно відрізняються за рівнем деталізації та гнучкості.

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика положень НП(С)БО 7 та МСБО (IAS) 16 у контексті поліпшення основних засобів

Критерій порівняння	НП(С)БО 7 «Основні засоби»	МСБО (IAS) 16 «Основні засоби»
1	2	3
Підхід до визначення поліпшення	Не подано чіткого визначення; наведено приклади (модернізація, реконструкція, добудова, дообладнання).	Прямого визначення немає; поліпшення розглядається через критерій підвищення майбутніх економічних вигод.
Критерії капіталізації витрат	Витрати капіталізуються, якщо вони забезпечують зростання майбутніх економічних вигод від використання активу.	Витрати визнаються активом, якщо: 1) очікується отримання майбутніх вигод; 2) їх можна достовірно виміряти.
Приклади витрат, що підлягають капіталізації	Модернізація, реконструкція, добудова, дообладнання.	Перелік не наводиться; головний акцент зроблено на сутності змін, а не на їх формі.
Попередній облік витрат	Витрати накопичуються на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» до завершення робіт.	Облік ведеться на рахунку «Construction in Progress» (будівництво в процесі).
Момент визнання (капіталізації)	Після завершення робіт і введення об'єкта в експлуатацію.	Коли актив готовий до використання за призначенням.
Амортизація після поліпшення	Перераховується у разі зміни строку служби або технічних характеристик активу.	Переглядається строк корисного використання та метод амортизації, якщо поліпшення вплинуло на економічні вигоди.
Роль професійного судження бухгалтера	Застосовується частково, не конкретизовано в стандарті.	Є ключовим елементом при оцінці сутності витрат і визначенні їх капітального характеру.
Підхід до оцінки економічної вигоди	Економічна вигода = збільшення продуктивності, продовження строку експлуатації або зниження витрат.	Економічна вигода може виявлятися як у підвищенні доходів, так і у зменшенні операційних витрат.
Вимоги до розкриття інформації	Рекомендовано розкривати облікові методи, але без обов'язкових норм.	Вимагається розкриття методів оцінки, критеріїв капіталізації та підходів до оцінки активів у примітках до фінансової звітності.

Національний стандарт орієнтований на формальний підхід до класифікації операцій і не визначає чітких критеріїв віднесення витрат до капітальних чи поточних. Водночас міжнародний підхід базується на

економічній сутності операцій і професійному судженні бухгалтера, що дає змогу гнучкіше оцінювати наслідки поліпшень.

Ключовим недоліком вітчизняного регулювання є відсутність уніфікованого визначення терміну «поліпшення» та нерегульованість процедур капіталізації у разі часткової модернізації чи заміни компонентів об'єкта. Це ускладнює ведення обліку, знижує порівнянність фінансової звітності та створює ризики суб'єктивного трактування господарських операцій.

Попри наявність нормативного регулювання (табл. 1), у практиці бухгалтерського обліку все ще виникають труднощі з класифікацією витрат на поліпшення. Це пов'язано з відсутністю чітких критеріїв, які дозволяють однозначно розмежувати капітальні витрати і витрати на поточне утримання. Тому особливої ваги набуває внутрішня облікова політика підприємства, у якій необхідно чітко визначити підходи до обліку ремонтів, модернізацій та реконструкцій з урахуванням вимог стандартів і специфіки діяльності підприємства.

Особливу увагу слід звернути на організацію бухгалтерського обліку основних засобів та витрат на їх ремонти. Вона охоплює питання класифікації витрат, їх документального оформлення, вибору відповідного методу обліку та правильного відображення у фінансовій звітності. Рациональна організація бухгалтерського обліку ремонтів необоротних активів неможлива без чіткого та послідовного документального оформлення кожного етапу ремонтного процесу. Належно сформований пакет первинних документів забезпечує підтвердження факту здійснення господарських операцій, обґрунтованість понесених витрат, правильність їх віднесення на відповідні об'єкти обліку, а також створює інформаційну базу для внутрішнього контролю й подальшого аналізу ефективності ремонтних робіт. Особливої актуальності ці питання набувають для автотранспортних підприємств, де ремонти здійснюються як власними силами, так і із залученням сторонніх організацій, а технічний стан основних засобів безпосередньо впливає на безпеку та безперервність перевезень.

З огляду на це, у табл. 2 систематизовано основні етапи та стадії документального оформлення ремонту необоротних активів, що дає змогу простежити логічну послідовність дій від моменту виявлення технічних дефектів до повернення об'єкта основних засобів у експлуатацію, а також визначити перелік первинних документів, необхідних для належного облікового відображення витрат на ремонт.

Таблиця 2.

**Документальне оформлення основних етапів ремонтів основних засобів
на автотранспортних підприємствах**

Етапи	Примітка
Етап 1	Виявлення дефектів
Особа, за якою закріплено основний засіб, або відділ, який займається доглядом за певними основним засіб, після виявлення несправності чи пошкодження певного основного засобу має оформити в довільній формі заявку на ремонт основного засобу.	
Етап 2	Погодження ремонту
Керівник погоджує заявку і видає наказ на проведення ремонту. Тільки після цього починається процес ремонту. Об'єкт основного засобу ретельно оглядається уповноваженими працівниками і складається дефектна відомість або дефектний акт. Цей первинний документ складається на кожен об'єкт, що підлягає ремонту.	
Етап 3	Передача ОЗ у ремонт
Основний засіб передається: або сторонній організації, яка буде займатися таким ремонтом. Перед передачею такої організації ОЗ у ремонт з нею слід укласти договір на виконання підрядних робіт; або своїй ремонтній майстерні для здійснення ремонтних робіт.	
Етап 4	Виконання ремонту
Якщо ремонт основних засобів проводиться: - власними силами, то всі матеріали, що потрібні для виконання робіт, вони отримують із складу. Використовуються лімітно-забірні картки (ф. № М-8 або № М-9), лімітно-забірні картки на отримання матеріальних цінностей (ф. № ВЗСГ-1), лімітно-забірні картки на отримання запасних частин (ф. № ВЗСГ-2), накладні-вимоги на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (ф. № М-11) чи накладні (внутрішньогосподарського призначення) (ф. № ВЗСГ-8). Після закінчення ремонту складається відомість (акт) виконаних робіт – зазначається вид і найменування робіт, дані про ОЗ, що ремонтувався (інвентарний номер, місце знаходження тощо), а також кількість і ціна використаних матеріалів на ремонт; Якщо ремонт основних засобів проводиться: - сторонньою організацією, то від неї вам слід очікувати після закінчення ремонту акт виконаних робіт. Якщо ремонт здійснюється із матеріалів замовника, то в момент передачі матеріалів складається акт приймання-передачі. В акті виконаних робіт фіксується кількість витрачених переданих для ремонту цінностей. Усе, що лишиться невикористане під час ремонту, повертається замовнику.	
Етап 5	Повернення з ремонту
Після завершення ремонту і погодження його результатів основний засіб повертається у роботу. Оформляється Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів за ф. № ОЗ-2. Акт оформлюється в одному примірнику, коли ремонт здійснювали власними силами, і у двох, коли це робила стороння організація.	

Таким чином, чітке дотримання визначених етапів документального оформлення ремонту забезпечує належний рівень контролю за використанням необоротних активів, обґрунтованість та достовірність витрат на їх відновлення, а також правильність відображення ремонтних операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Для автотранспортних підприємств така послідовність документування є особливо важливою, оскільки дозволяє врахувати специфіку експлуатації рухомого складу, мінімізувати ризики помилкової класифікації витрат, підвищити прозорість облікових процедур і створити інформаційну основу для прийняття ефективних управлінських рішень щодо ремонтної політики та технічного обслуговування основних засобів.

Якщо табл. 2 відображає поетапну характеристику ремонтних робіт із деталізацією первинних документів на кожній стадії, то на рис. 2 систематизовано взаємозв'язок між операціями з ремонту та поліпшення основних засобів, відповідними первинними документами і напрямками їх облікового відображення залежно від характеру понесених витрат. Це забезпечує комплексне розуміння організації обліку ремонтів і поліпшень основних засобів та підсилює зв'язок між документальним оформленням і бухгалтерським відображенням господарських операцій.

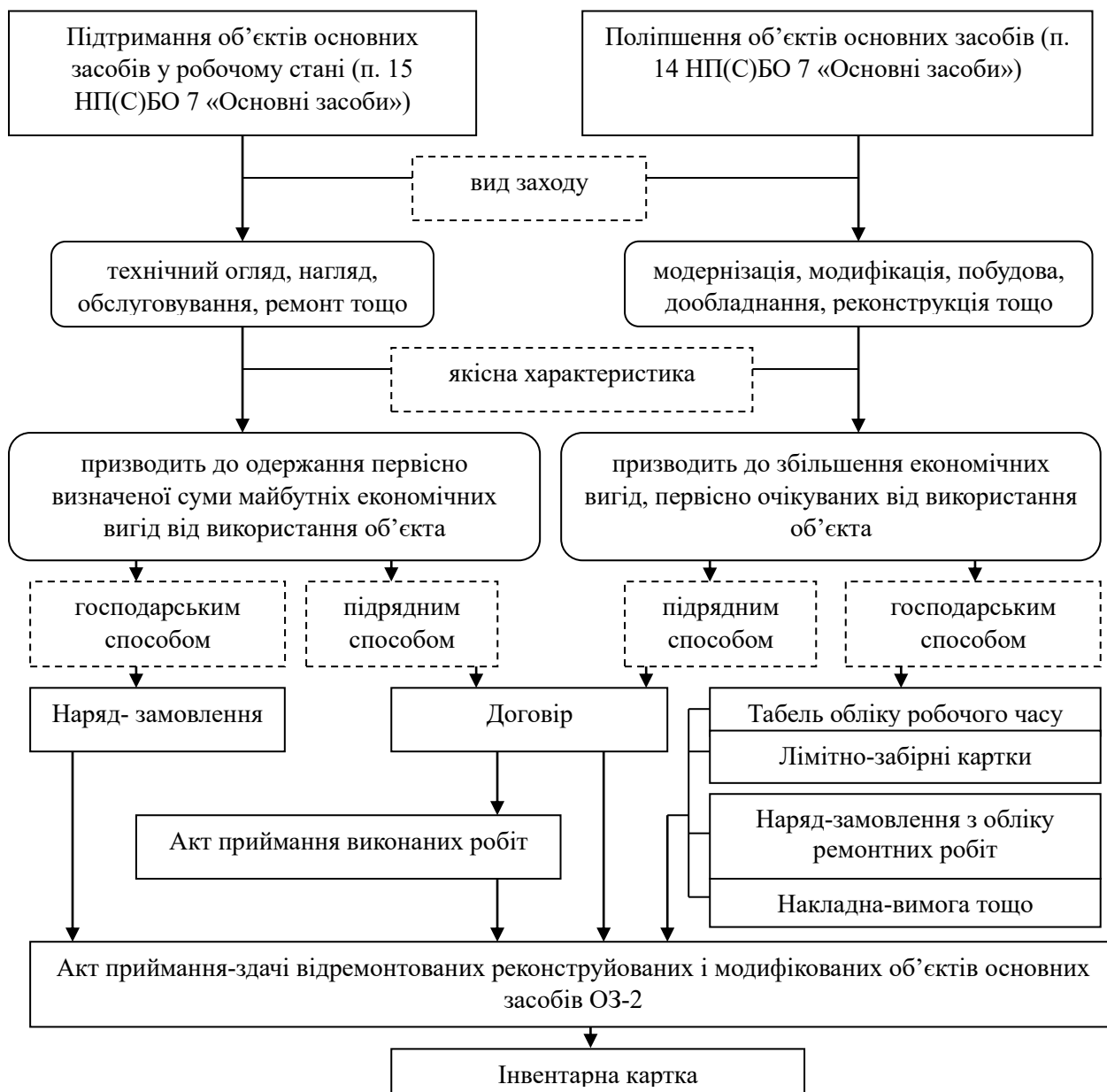

Рис. 2. Документування обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів

В Наказі про облікову політику підприємства слід передбачити критерії віднесення витрат на ремонт основних засобів до поточних чи капітальних. Ключові аспекти організації обліку ремонтів основних засобів наведені у табл. 3.

Таблиця 3.

Ключові аспекти організації обліку ремонтів основних засобів

Компонент	Поточний ремонт	Капітальний ремонт
Вплив на строк служби	Не продовжує	Підтримує або відновлює
Відображення у звітності	Витрати періоду	Витрати періоду (якщо внаслідок ремонту на досягнуто поліпшення) або збільшення вартості об'єкта
Обліковий рахунок	23, 91, 92, 93, 94	23, 91, 92, 93, 94 – якщо поліпшень не досягнуто; 15 з подальшим включенням до первісної вартості – якщо відбулися поліпшення
Капіталізація	Ні	Ні – якщо поліпшення не відбулося, так – якщо об'єкт суттєво поліпшено
Амортизація	Не змінюється	Не змінюється, якщо змін технічних характеристик не досягнуто, так – якщо внаслідок ремонту або модернізації досягнуто суттєвих змін у технічних характеристиках

Крім того, Наказ про облікову політику має містити наступні позиції:

- обрані методи аналітичного обліку ремонтних витрат;
- порядок документального підтвердження проведених робіт;
- правила відображення витрат у фінансовій звітності.

У специфічних умовах діяльності автотранспортних підприємств основні засоби (рухомий склад, ремонтне обладнання, виробничі будівлі) зазнають інтенсивного фізичного й морального зносу, що зумовлює регулярну потребу в проведенні поточних і капітальних ремонтів. Значні обсяги витрат на ремонтні роботи підвищують ризики нераціонального використання ресурсів, порушень технологічної дисципліни, завищення кошторисів та неправильного відображення витрат у бухгалтерському обліку, що актуалізує роль внутрішньогосподарського контролю.

Внутрішньогосподарський контроль (ВГК) витрат на ремонти основних засобів доцільно розглядати як сукупність організаційних, методичних і контрольних заходів, спрямованих на забезпечення законності, доцільності, економічної обґрунтованості та достовірності обліку ремонтних витрат. Його основними завданнями є перевірка обґрунтованості планування ремонтів, дотримання затверджених норм і кошторисів, правильність

класифікації ремонтів (поточний ремонт, капітальний ремонт, модернізація), а також контроль за своєчасністю та повнотою відображення витрат у системі бухгалтерського обліку.

Особливістю внутрішньогосподарського контролю на автотранспортних підприємствах є необхідність тісної взаємодії бухгалтерської служби, технічних підрозділів і служби експлуатації транспорту. Ефективний контроль передбачає попередній контроль (на стадії планування та затвердження ремонтів), поточний контроль (у процесі виконання ремонтних робіт) та наступний контроль (аналіз фактичних витрат і їх відповідності плановим показникам).

Важливе значення має документальний контроль, зокрема перевірка актів виконаних робіт, нарядів, дефектних відомостей і первинних документів щодо використання запасних частин і матеріалів. Характеристика елементів внутрішньогосподарського контролю витрат на ремонти основних засобів на автотранспортних підприємствах представлено в табл. 4.

Удосконалення внутрішньогосподарського контролю витрат на ремонти основних засобів доцільно здійснювати шляхом впровадження регламентів внутрішнього контролю, використання елементів управлінського обліку, автоматизації обліково-контрольних процедур та застосування аналітичних показників ефективності ремонтних робіт. Це сприятиме підвищенню прозорості витрат, зниженню фінансових ризиків і зміцненню економічної стійкості автотранспортних підприємств.

Правильна організація обліку ремонтів повинна забезпечити здійснення повного контролю пакету первинних документів, якими оформляється проведення ремонтних робіт. Облікова служба підприємства здійснює перевірку достовірності, повноти та доцільності витрат.

Таблиця 4.

Характеристика елементів внутрішньогосподарського контролю витрат на ремонті основних засобів на автотранспортних підприємствах

Елемент ВГК	Зміст та характеристика	Специфіка для автотранспортних підприємств
Об'єкт контролю	Витрати на поточні, капітальні ремонти та технічне обслуговування основних засобів	Рухомий склад (вантажні та легкові автомобілі, автобуси), ремонтні майстерні, гаражі, обладнання
Суб'єкти контролю	Бухгалтерська служба, служба внутрішнього контролю, керівники структурних підрозділів	Тісна взаємодія бухгалтерії з технічною та експлуатаційною службами
Мета контролю	Забезпечення економічної обґрунтованості, законності та достовірності ремонтних витрат	Зниження простоїв транспорту та оптимізація витрат на його утримання
Основні завдання	Перевірка планування ремонтів, дотримання кошторисів, правильності віднесення витрат	Контроль доцільності ремонту з урахуванням технічного стану автотранспорту
Види контролю	Попередній, поточний, наступний	Оцінка ремонтів до їх виконання, контроль у процесі та аналіз результатів
Методи контролю	Документальний, фактичний, аналітичний	Зіставлення дефектних відомостей з фактичними ремонтними роботами
Інформаційне забезпечення	Первинні документи, кошториси, акти виконаних робіт, реєстри обліку	Наряди на ремонт, лімітно-забірні картки, акти списання запасних частин
Результати контролю	Виявлення відхилень, перевитрат, порушень облікової дисципліни	Зменшення непродуктивних витрат і підвищення ефективності експлуатації транспорту

Організація аналітичного обліку повинна забезпечити деталізацію даних за ознаками, які дозволяють проводити контроль, аналіз та планування ремонтних витрат. Основними аналітичними ознаками обліку ремонтів виступають:

- об'єкти ремонту (інвентарний номер, назва, місце експлуатації);
- для рухомого складу автотранспортних підприємств також доцільно фіксувати марку/модель, державний номер, пробіг або мотогодини на дату ремонту, автоколону/підрозділ експлуатації та характер використання транспортних засобів;

- маршрут/напрямок перевезень або умови експлуатації (міські, міжміські, міжнародні перевезення; перевезення небезпечних/габаритних вантажів), якщо це впливає на інтенсивність зносу та ремонтну політику підприємства;

- види ремонту (поточний, капітальний);
- види витрат (матеріали, оплата праці, послуги сторонніх організацій);
- підрозділ або відповідальна особа;
- джерело фінансування (власні кошти, кредит, орендар тощо);
- підрядник - у разі залучення зовнішніх виконавців.

В обліковій політиці підприємства слід передбачити наступні організаційні заходи, спрямовані на посилення контролю за проведенням ремонтів основних засобів:

- щомісячне або щоквартальне звітування про понесені витрати на здійснення ремонтів;
- проведення аналізу відхилень планових витрат від фактичних;
- проведення оцінки ефективності понесених витрат на ремонти;
- розробка пропозицій щодо оптимізації ремонтної політики підприємства.

Інформація про ремонти необоротних активів є актуальною для широкого кола користувачів фінансової звітності. Слід зазначити, що річний фінансовий звіт підприємства містить певну інформацію з цього приводу. Якщо протягом звітного періоду на підприємстві проводилися капітальні ремонти, модернізація або реконструкція, то порядок відображення таких витрат у звітності визначається ступенем завершеності робіт. Незавершені капітальні ремонти відображаються за дебетом рахунку 15 «Капітальні інвестиції» та включаються до форми № 1 «Баланс Звіт про фінансовий стан») у розділі I активу, рядок 1005 «Незавершені капітальні інвестиції» на початок і на кінець звітного періоду.

Якщо ж капітальні роботи завершені і відбулася їх капіталізація то сума витрат включається до первісної вартості об'єкта основних засобів. У

цьому випадку у формі № 1 фіксується збільшення за статтею 1011 «Основні засоби (первісна вартість)», а також проводиться відповідне коригування показника 1012 «Знос», що відображає оновлення активу.

Інформація про капітальні ремонти частково розкривається і в Примітках до річної фінансової звітності (форма № 5). У розділі II «Основні засоби» передбачено графу «Інші зміни за рік», де підприємство може відобразити суми витрат на завершені ремонти, модернізації чи реконструкції з розподілом за видами основних засобів, що сприяли зростанню їх вартості.

У розділі III «Капітальні інвестиції» по статті 330 «Інші» також допускається відображення витрат на капітальні ремонти, що не мають окремого цільового коду, але забезпечують підвищення вартості об'єктів.

У разі здійснення поточного ремонту або технічного обслуговування необоротних активів, витрати визнаються витратами звітного періоду та відносяться на ті підрозділи, де експлуатуються об'єкти основних засобів.

У бухгалтерському обліку вони обліковуються на рахунках 23, 91, 92, 93, 94 і в кінці звітного періоду включаються у виробничу собівартість виробленої продукції або списуються на рахунок 79 «Фінансові результати». На автотранспортних підприємствах розподіл витрат на поточні ремонти доцільно деталізувати за об'єктами калькулювання (транспортний засіб, автоколона, маршрут, вид перевезень), що забезпечує коректне формування собівартості транспортних послуг і підвищує аналітичну цінність облікової інформації для управління тарифами та ефективністю рейсів. Таким чином, вартість поточного ремонту не відображається у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», оскільки ці витрати не призводять до збільшення вартості активів підприємства.

Вважаємо, що витрати на поточний ремонт основних засобів та деталізована інформація щодо капітальних ремонтів, модернізації та реконструкції необоротних активів можуть відображатися у Звіті про управління для забезпечення надання аналітичних даних про стан необоротних активів підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Для підвищення ефективності обліку витрат на ремонти та модернізацію основних засобів у суб'єктів господарської діяльності доцільно впровадити низку організаційно-методичних заходів. З огляду на специфіку автотранспортних підприємств, де значна частка витрат пов'язана з утриманням і відновленням рухомого складу та ремонтної інфраструктури, запропоновані нижче заходи доцільно впроваджувати як елемент ремонтної політики та системи внутрішнього контролю АТП.

1. Запровадити електронний журнал обліку ремонтів із використанням програм Excel, BAS або ERP-систем, у якому реєструватимуться всі ремонти із зазначенням дати звернення, типу ремонту, відповідальної особи, суми витрат і стану виконання. Така форма дозволить оперативно формувати аналітичні звіти, здійснювати контроль за виконанням робіт і попереджати повторні поломки.

2. Стандартизувати заявки на ремонт шляхом введення уніфікованої форми «Заявки на ремонт», яка міститиме опис поломки, причину звернення, ступінь терміновості та обґрунтування доцільності (для модернізації). Це сприятиме спрощенню прийняття управлінських рішень і підвищенню дисципліни у сфері технічного обслуговування.

3. Розробка внутрішньої інструкції щодо капіталізації витрат, у якій чітко розмежовуватимуться поточні та капітальні витрати. Такий документ зменшить ризик помилок у відображенні витрат, забезпечить відповідність обліку НП(С)БО 7 і мінімізує суперечки під час аудиту.

4. Формування графіка планових ремонтів із прив'язкою до технічної документації, нормативного ресурсу та фактичного рівня експлуатації техніки. Це дозволить уникнути аварійних ситуацій, простоїв і непередбачених витрат.

5. Запровадження системи попереднього погодження витрат - наприклад, для ремонтів у межах встановленого ліміту дозволити

автоматичне затвердження, а понадлімітні витрати проводити лише за погодженням керівництва.

6. Регулярний аналіз ремонтних витрат (щокварталу) за видами основних засобів, підрозділами та причинами поломок дасть змогу своєчасно виявляти проблемні напрямки та підвищувати ефективність використання ресурсів.

7. З метою комплексного контролю за ремонтами доцільно запровадити «Інформаційну карту ремонтів» - аналітичний документ, який фіксує всі види ремонтів і модернізацій, їхню вартість, відповідальних осіб, зміни технічних характеристик і вплив на строк служби об'єктів. Інтеграція цієї карти до облікової політики дозволить систематизувати дані про стан основних засобів, забезпечити прозорість руху коштів, обґрунтованість амортизаційних відрахувань та підвищити рівень управлінських рішень у частині підтримання матеріально-технічної бази підприємства.

Література

1. Гавриленко Н. Деякі обліково-аналітичні проблеми ремонту основних засобів та їх вирішення. 2022. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-8> (дата звернення 10.12.2025).

2. Губіна І. Капітальний та поточний ремонт ОЗ & Помилки в собівартості товарів, робіт та послуг за які штрафує ДПС. online-конференція. <https://7eminar.ua/events/3310/6735> (дата звернення 15.12.2025).

3. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г., Морозюк О. О. Національні та зарубіжні особливості обліку й оподаткування поліпшення та ремонтів необоротних активів. *Бізнес - Інформ*. 2023. № 4. С. 130-136. URL: <https://oaji.net/articles/2023/727-1686221684.pdf> (дата звернення 15.12.2025).

4. Коба О. В., Колесник Є. В. Проблеми обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів. *Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: Матеріали міжнародної науково-практичної*

Інтернет-конференції молодих учених, студентів та аспірантів, 11 червня 2020 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. С. 158-160.

URL:<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8795/1/download.pdf> (дата звернення 10.12.2025).

5. Лігоненко Л. О., Наверська А. Ю. Модернізація основних засобів в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2019. № 1. URL: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/32608> (дата звернення 03.01.2026).

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» : затв. наказом МФУ від 01 січня 2012 р. № 29_014. *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення 06.01.2026).

8. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом МФУ від 27 квітня 2000 р. № 92. *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 16.12.2025).

9. Перетятко Ю. М. Поточний та капітальний ремонт як категорії бухгалтерського обліку. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 52-57. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.24.52 (дата звернення 15.12.2025).

10. Прийдак Т. Б., Тютюнник С. В., Лега О., Єрмоласва М., Яловега Л. Основні засоби за міжнародними та національними стандартами: облік, відображення в звітності та оподаткування. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14995865> (дата звернення 09.12.2025).

11. Скорнякова Ю. Б. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліково-податковий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 37-42. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.12.37 (дата звернення 01.12.2025).

References

1. Havrylenko, N. (2022), "Some accounting and analytical problems of the repair of fixed assets and their solutions", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-8>.
2. Hubina, I. (2025), "Capital and current repairs of health facilities & Errors in the cost of goods, works and services for which the State Tax Service fines", available at: <https://7eminar.ua/events/3310/6735> (Accessed 15.12.2025).
3. Izmajlov, Ya.O. Yehorova, I.H. and Moroziuk, O.O. (2023), "National and foreign features of accounting and taxation of improvements and repairs of non-current assets", *Biznes - Inform*, vol. 4, pp. 130-136, available at: <https://oaji.net/articles/2023/727-1686221684.pdf> (Accessed 15.12.2025).
4. Koba, O.V. and Koliesnyk, Ye.V. (2020), "Problems of accounting for costs of repairs and improvements of fixed assets", *Ekonomichnyj rozvytok derzhavy ta ii sotsial'na stabil'nist': Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii molodykh uchenykh, studentiv ta aspirantiv* [Economic development of the state and its social stability: Materials of the international scientific and practical Internet conference of young scientists, students and postgraduates], *Natsional'nyj universytet imeni Yuriia Kondratiuka, Poltava, Ukraine*, pp. 158-160, available at: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/8795/1/download.pdf?%2812%29> (Accessed 10.12.2025).
5. Lihonenko, L.O. and Navers'ka, A.Yu. (2019), "Modernization of fixed assets in Ukraine", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka». Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 1, available at: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/32608> (Accessed 03.01.2026).
7. Ministry of Finance of Ukraine (2012), "International Accounting Standard 16 "Fixed Assets", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (Accessed 06.01.2026).

8. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order: "On approval of the National regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (Accessed 16.12.2025).

9. Peretiatko, Yu. (2021), "Maintenance and major repair as an accounting category", Agrosvit, vol. 24, pp. 52-57. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.24.52.

10. Pryjdak, T.B. Tiutiunnyk, S.V. Leha, O. Yermolaieva, M. and Yaloveha, L. (2025), "Fixed assets according to international and national standards: accounting, reporting and taxation", Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14995865>.

11. Skornyakova, Y. (2019), "Expenses for repairs and improvement of fixed assets: accounting and tax aspects", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 12, pp. 37-42.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2026 р.